

„Táplálni a világot, energiát az életnek!”

Világkiállítás Milánóban

Húszmillió látogatót várnak Milánóba, Olaszország második legnagyobb városába a május 1-jétől október 31-ig tartó – élelmés, táplálkozás, egészséges életmód témakörű –világkiállításra. (Ennyien látogatnak el évente a Niagara-vízeséshez.) Turisták, érdeklődők, szakemberek, döntéshozók, gazdálkodók és nem utolsósorban ingyenek fogadására készül a száztíz hektáros terület. A száznegyvenöt résztvevő ország kiállítócsarnokait vagy tematikus teremt a jelenlévő nemzetközi szervezetek bemutatói és számtalan más helyszíni látványosság, városi rendezvény egészíti ki. A szervezők az adott témakörben valaha rendezett legnagyobb méretű és jelentőségű eseményre készülnek.

Az első világkiállítást 1851-ben rendezték, Londonban. Maga az ötlet Viktória királynő férjétől, *Albert hercegtől* származott. Ezt az eseményt azóta több hasonló, látványos és nagy hatású nemzetközi seregszemle követte. Párizs, Philadelphia, Brüsszel, Chicago, Melbourne, New York, Barcelona, Sevilla és sok más város volt helyszíne már világkiállításnak.

1995 óta szabály, hogy két bejegyzett világkiállítás között legalább öt évnek kell eltelnie. 2010-ben Sanghaj adott otthont a legutóbbinak, amelynek központi gondolata a XXI. századi városi fejlődés bemutatása volt. Ma már az is ismert, hogy az idei, milánói után 2020-ban Dubaiban lesz a következő ilyen világrendezvény.

Milánó, a közel másfél milliós város, a legfejlettebb olasz régió – a majd tízmillió lakosú Lombardia – székhelye. Az olasz bruttó hazai termék jelentős százalékát adja, ipari, befektetési és fejlesztési központ, egyúttal a világ egyik legnagyobb kulturális centruma. Dinamikus fejlődése, központi európai és mediterrán fekvése révén fontos idegenforgalmi célpont is. Térségében évente hétmillió turista fordul meg, melyet a világkiállítás most nyilvánvalóan tovább erősít majd.

A résztvevő országok a világ lakosságának kilencvennégy százalékát képviselik, de nagy nemzetközi szervezetek is jelen lesznek. Ezek a következők: az Egyesült Nemzetek Szervezete, az Európai Unió, az Európai Nukleáris Kutatási Szervezet (a CERN). Nem hivatalos résztvevőként, a civil társadalom képviselőiként tizenhárom kormányzattól független (ún. NGO) szervezet jelentette be részvételi szándékát. Közöttük olyanok is, mint a Természetvédelmi Világalap (WWF), a Lion's Club, vagy a Save the Children alapítvány. Több nagyvállalat (pl. a Coca Cola, a kínai Vanke, az olasz Federalimentare) önálló pavilonjával is találkozhatnak a látogatók, amelyekben innovatív megoldásokat mutatnak be.

Az „*Európa legnagyobb tájegysége*” című nagyratörő projekt az EXPO-helyszínen egyebek mellett egy kétszázézer négyzetméteres terület beültetését vállalta tizenkétezer olyan fával, amelyeket Lombardia, Veneto, Emilia és Toszkána régiókból válogattak. Ezen túl bambuszerdőt, sivatagi dűnéket, préri-magtarát varázsoltak a helyszínre, de Életfát is látha-

tunk. Mesterséges tavat, egy tizenkétezer férőhelyes amfiteátrumot és egy hatezer személyt befogadó előadótermet is létrehoztak. Felépítették a különböző méretű nemzeti kiállítócsarnokokat, valamint két földrész és egy földrajzi nagytérség (Ázsia, Afrika és Latin-Amerika) közös pavilonját. A világkiállítás területe magába foglal egy EXPO-falut is, amely a szemelet, az önkéntesek, a biztonsági és adminisztratív munkatársak elhelyezést szolgálja.

A világkiállítás helyszínén felismerhető öt tematikus terület. Az ENSZ-szel közösen szervezett *Zéró Pavilon* az EXPO „nyitóoldala”. A Milánói Egyetem Mezőgazdasági Fakultásával megtervezett *Biodiverzitás Parkban* a látogatók tizennégyezer négyzetméteren fedezhetik fel a mező- és erdőgazdaság területei biológiai sokféleségének értékeit. Hét útvonalat alakítottak ki üvegházakon és parkrészleteken keresztül. A *Jövő Élelme* kerületben interaktív kiállítás szemlélteti, hogy az új technológiák miként módosítják majd a termelői és a fogyasztói szokásokat. A *Művészet és Élelem* zónában kortárs alkotók tervezték meg az élelmiszerek, illetve képzőművészeti ábrázolásuk földrajzi és történelmi távlatainak bemutatá-

- A világkiállítások listája: 1851. London, 1855. Párizs, 1862. London, 1867. Párizs, 1873. Bécs, 1876. Philadelphia, 1878. Párizs, 1880. Melbourne, 1888. Barcelona, 1889. Párizs, 1893. Chicago, 1897. Brüsszel, 1900. Párizs, 1904. Saint Louis, 1905. Liege, 1906. Milánó, 1910. Brüsszel, 1911. Torino, 1913. Ghent, 1915. San Francisco, 1929. Barcelona, 1933. Chicago, 1935. Brüsszel, 1937. Párizs, 1939. New York, 1949. Port-Au-Prince, 1958. Brüsszel, 1962. Seattle, 1967. Montreal, 1970. Osaka, 1992. Sevilla, 2000. Hannover, 2010. Sanghaj, 2015. Milánó.
- A 2020-as Dubai projekt jelmondata: Összekapcsolni az elméket, megalkotni a jövőt. Az az expo nem annyira témaközpontú lesz, mint a korábbiak, hanem inkább egyfajta, a projekteket elősegítő és kutatásokat ösztönző gondolkodásmódra épít.
- A résztvevő országok pavilonjai, projektjei a BIE honlapján (bie-paris.org/site/en/expos/upcoming-expos/expo-milano-2015/experience/international-participants) is megismerhetők.
- A magyar részvétel honlapja: expohungary.com

sát. Az ötödik tematikus terület a *Gyermekek Parkja*, ahol családjukkal közös kalandok során fedezhetik fel az emberek, a földrajzi környezet, a növény- és állatvilág közötti kapcsolatot.

Az előkészületekhez tartozott az EXPO hivatalos jelképeinek megalkotása is. A kabalafigura létrehozását Giuseppe Arcimboldo festményei ösztönözték. (A jeles alkotóról a Barátság 2014/5. számában közöltünk írást.) A tizenegy gyümölcsből és zöldségből összeállított, mosolygó *Foody*-t a Disney Italia tervezte. A világkiállítás ünnepi alkalmaira a milánói *Filarmonica della Scala* rendelt meg Carlo Galante zeneszerzőtől egy szimfonikus művet, ami *A szerelem tápláléka* (The food of love) címet kapta. A komponista elmondta, ehhez Shakespeare egyik komédiája (a *Vízkereszt*, vagy amit akartok) adta az ihletet. Az ősbemutató február 23-án volt a *Scalaban*, Daniele Rustioni vezényletével.

Pavilonok és témakörök

A milánói világkiállítás vezérfonala a *Táplálni a világot, energiát az életnek!* Főbb témakörei: az egészséges, biztonságos és elégséges ételhez való jog, az ételcsoport környezeti, társadalmi és gazdasági fenntarthatósága, az ízelet- és az ételmiszer-kultúra megőrzése. Az étel megtermelése és elkészítése nem csak cél, hanem kultúra, élvezet, innováció, identitás. Így foglalja össze az EXPO sokrétűségét a hivatalos honlap és világhálós kiadvány is. A expo2015.org/en/explore/exhibition-site/italian-pavilion címen három dimenzióban tekinthetők meg a kiállítási épületek. Közülük némelyik valóságos palota.

Az *Ételmezés, étkezés* fejezetben érdekesebbnél érdekesebb kérdésekről, változatos és színes témákról lehet olvasni (pl. étkezés az űrállomáson; különféle diéták; ételmek hatásai; Olaszország jelképe, a gorgonzola; az inkák táplálkozási szokásai, a rovarok fogyasztása; éhezés a bőség világában).

A *Gasztronómia* fejezet ínycsiklogó fényképekkel és leírásaival van tele (pl. a csokoládé titkai; a kézműves sörök; a vega ételek; a borosüveg kinyitásának tíz módja; szerelemserkentő ételek; a japán konyha; tizenkét ország nemzeti ételei).

A további fejezetek (*Fenntarthatóság, Társadalom, Politika, Egészség, Innováció* stb.) komorabb kérdéssel, akciótervekkel, projektekkel foglalkoznak. Gazdag szöveges- és képanyaggal, adatsorokkal ismertetik az EU-stratégiát. Hanganyagok, grafikonok, fotógalériák, tájképek madártávlatból és más képi megjelenítések segítik az érdeklődőket.

A *Nehéz döntések* alfejezet már az ízelet, kóstolás dilemmáival, a kulináris művészettel foglalkozik. Itt már valóban a bőség világról esik szó. Az *Idővonal* fejezet visszatekintés, afféle időutazás a korábbi világkiállítások és az étel témájában szervezett nemzetközi rendezvények felé. A korszerű kép- és adatábrázolásokban gazdag hivatalos honlap mindezeneken túl a hivatalos szponzorok, támogatók neveit is ismerteti.

A világkiállítás kiváló alkalmat teremt minden országnak – és különösen a rendezőnek – nemzeti sajátosságait, értékeit bemutatására. Azt, hogy részvételük során az egyes országok miként jelenítik meg ételmezés- és étkezés-kultúrájuk hagyományait, jelmondatokba sűrítették.

Kína a sajátját így fogalmazta meg: „*A remény földje, étel az életnek*”. A 4590 négyzetméteres kínai pavilon a második legnagyobb ezen a világkiállításán. Az ember és a természet közötti harmonikus együttélés szükségességét hangsúlyozza. Ázsián kívüli országban Kína most jelenik meg először világkiállításán. *Belgium* jelmondata: „*A mi ételmünk – a mi világunk. Termelj felelősen, fogyassz értelmesen!*” *Franciaország* az ételmiszer-termelés és -ellátás különböző módjait mutatja be. A másképpen termelés és ételmezés témájával az ételmiszerbiztonság lehetséges megoldásait ismerteti az EXPO-n. A francia kérdésfelvetés négy pillérre támaszkodik, és a nemzetközi együttműködés fontosságát hangsúlyozza. A *Vatikán* itteni jelmondata: „*Nem csak kenyérről. Az Úr asztalánál az egész emberiséggel*”. *Magyarország* üzenete az Életkert Pavilonnal: „*A legtisztább forrásokból*”.

„Az EXPO szellemiségének megfelelően *Magyarország* az alábbi témaköröket jeleníti meg pavilonjával: I. *Egészséges hagyományok*; II. *Magyarország a víz országa* [...]; III. *Örökség a jövőnek*; IV. *Olasz – magyar történelmi kapcsolatrendszer*; V. *Kortárs kultúra*.”

„*Ugyanilyen fontos az ország számára az organikus, GMO-mentes zöldségek, gabonafélék és egyéb növények termesztése a jövő generációk egészségének megőrzése szempontjából. Magyarország egyike azon egyre csökkenő számú országoknak, ahol tilos a genetikailag módosított növények termesztése, és elkötelezett támogatója az GMO-mentes ételmiszeripari termékek előállításának.*” Az EU-pavilon mellett működik az Európai Bizottság Tudományos Kutatóközpontja (JRC), amely többek között a tiltott génmódosított termékek kiszűrésére kidolgozott módszerekkel ellenőrzi az emberi és állati célú étel biztonságát.

A hétezer négyzetméteres és négyszintes olasz pavilon, a *Palazzo Italia* belső útvonala az itáliai agrárélelmiszer történetét, hagyományait, kiválóságait meséli el. Az Életfa a természetet jelképezi, egy olyan központi teret, amely köré szerveződik minden tevékenység. Gyökerei a különböző olasz régiók területeit kapcsolják össze. A pavilon „*innovatív, szokatlan, meglepő, és szilárdan kapcsolódik környezetéhez*” – így írja le az olasz kiállítócsarnokot az EXPO honlapja.

Japán már pavilonjának megépítésével is népszerűsítette a hagyományait. A 127 méter hosszú, 36 méter széles és hússzezer darab fa alkatrészből álló épületet egyetlen szeg felhasználása nélkül állították össze. *Monaco* jelmondata: „*Kiválóság és szolidaritás*”, mellyel az emberiség ételmezésének új megközelítésére utal. *Spanyolország* csarnokának mottója: „*Az ízek nyelvén*”. Négy fontosabb témakörre összpontosítanak benne: mezőgazdaság-ételtermelés, spanyol gasztronómia, spanyol együttműködési és

fejlesztési gyakorlat, valamint az idegenforgalom. E pavilon egy olyan, az érzékeinkre alapozó útvonalon vezet, amely a hagyományos spanyol konyha ízein és aromáin keresztül a spanyol kultúra világába is beavat. *Thaiföld EXPO*-jelmondata: „*Táplálni és örvendeztetni a világot*”. Az ízetes étkeiről világszerte ismert Thaiföld törekvése az, hogy egyike legyen a világ elismert konyháinak. A 2947 négyzetméternyi kiállítási területén ezért bemutatja termékeny földjét, gazdag hagyományait, elméletét a fenntarthatóságról és termelési lehetőségeit is. *Vietnámot a Víz és lótusz* jellemzi. *Katar*, ez az arab emírség „*A hagyományos piac dicsérete*” szellemében mutatkozik be.

Az „országok hétvégéje” rendezvénysorozaton elsőként *Angola* mutatkozott be. Az afrikai ország jellegzetes ételeinek megismertetését zenével, művészi performanszokkal kísérték, egyúttal ismertették az angolai kiállítás látnivalóit is. (Angola jelszavai: „*Élelem és kultúra, újításra nevelés*”).

A vendégeket étkezési lehetőségek, a nemzetek konyháinak ételbemutatói, a világ legjobb fogásai, a legkiválóbb gasztronómiai ínycségek, kóstolók, valamint ezekhez kötődő művészi előadások, kreatív foglalkozások várják.

A korábbiakhoz viszonyítva új eleme ennek a világkiállításnak, hogy azon országok számára, amelyek hivatalosan részt vesznek ugyan a rendezvényen, ám nem szándékoznak saját kiállítóteret építeni, tematikus (és nem földrajzi) csoportokba rendezetten mutatják be, illetve vitatják meg az őket érintő sajátos kérdéseket. Egyetértésükkel kilenc ilyen tematikus csoportot határoztak meg: *Mezőgazdaság és élelmiszer sivatagos övezetekben; Szigetek, tenger és élelem; Bio-Mediterráneum: egészség, szépség és harmónia; Rizs: bőség és biztonság; Kávé: az ötlet-gépezet; Kakaó: az Istenek eledele; Gabonafélék és gumósok: régi és új élelemnövények; Gyümölcsök és zöldségek; A fűszerek világa.*

Azt, hogy milyen témaköröket, tematikus elemeket jelenít meg a milánói EXPO, a magyar részvétel honlapja a következőképpen fogalmazza meg: az „*egészséges és minőségi élelmiszerek népszerűsítése és támogatása, illetve a családi gazdaságok és kertgazdaságok fejlesztésének elsőbbsége. A monokultúrás tömegtermelés helyett a minőségi, mozaikos, a környezet- és tájgazdálkodási szempontokat szem előtt tartó mezőgazdaság és kertészet bemutatása. A tájak épségének tudatos megőrzése, a lakosság jó minőségű, biztonságos élelmiszerral történő ellátása, a természeti erőforrásokkal való fenntartható gazdálkodás, az ivóvízbázisok, a talajok, az élővilág és a környezet védelme.*”

Tékozlás és új élelemforrások

Az élelmiszer-biztonság kérdéséhez kapcsolódó tékozlási statisztikák szerint miközben a világ élelmiszer-termelésének egyharmada hulladékként végzi, 805 millió ember krónikusan alultáplált, azaz éheznek. Az arányok, természetesen, megoszlanak: Afrikában és Délkelet-Ázsiában jóval kevesebb az elfecsérlés, Európában és Észak-Amerikában ennek

a többszöröse. Az előkészítő vitanapokon javaslatok hangzottak el például ifjúsági projektekre, melyek célja kifejleszteni a fiatalokban az élelmiszer-pazarlással kapcsolatos érzékenységet. Akcióterveik jelmondatai: „*Mind megeszem.*”; „*Semmi étel nem megy veszendőbe.*”; „*Éhezés a bőség világában.*”.

Még az előkészületek idején, 2014. november 18-án Rómában megnyílt egy kiállítás (Food, il futuro del cibo), amely a National Geographic folyóirat legkiválóbb fényképészei által a világ különböző térségeiben készített kilencven fényképet, grafika-sorozatot mutatott be, illetve megoldásokat javasolt az élelmiszerpazarlás visszaszorítására. Az egyik javaslatuk például az volt, hogy a fejlett országokban szolgáljanak fel kisebb adagokat, és ösztönözzék az éttermet, szupermarketeket a veszteségek csökkentésére.

Egy másik lehetőség az új élelemforrások felkutatása lehet. Ezek kapcsán esik szó – még a FAO-konferenciákon is – a rovarokról. A világban jelenleg már kb. 1900 fajta rovarot fogyasztanak, főként Ázsiában, Afrikában és Latin-Amerikában, de az európaiak ezt a táplálékforrást egyelőre tabuként kezelik. A rovarok ásványi anyagokban és vitaminokban gazdag élelemforrást jelentenek, proteintartalmuk is magas.

Milánóban az élelmiszer-dizájnér *Giulia Tacchini* a jövő egy olyan termékét tervezte meg, amely tücsök-lisztből készül, és amelyből az alultáplált gyermekeknek keksz készül. Kiszámította, hogy napi három ilyen keksz pótolná élelmezési hiányait. A „rovar-biznisz” már elérte az amerikaiakat, akik tücsök-alapú proteintartalmú rudacsákkal rukkoltak elő. Franciaország és Anglia hasonló tartalmú snack-ekkel (rágcsákkal, ropikkal) és édességgel kísérleteznek, amelyeket üzletekben és szupermarketekben árusítanak. 2014-ben Wageningenben (Hollandia) lezajlott az első nemzetközi konferencia is, ami az emberi táplálékként szolgáló, ehető rovarokról és feldolgozásuk lehetőségeiről szólt.

Miközben Olaszországban az EXPO-ra készülődtek, a világban számos törekvés kapott szárnyra a fenntartható fejlődés érdekében. A 2015. márciusi hírek között hallhattuk: élelmiszer-ombudsmant neveztek ki Szlovéniában azzal a céllal, hogy felügyelje a termelők, a feldolgozók és a fogyasztók közötti tisztességes viszonyt. Egy másiktól azt is megtudhattuk, hogy két szélérőművel szerelték fel az Eiffel-tornyot, hogy láttassák: a franciák mennyire elkötelezettek a fenntartható fejlődés iránt. Idehaza pedig a Duna Televízió hosszú ideje rendszeresen sugároz ilyen témájú magazinműsort.

A Milánói karta előkészítése

Hosszú évtizedek óta nemzetközi egyezmények sorával törekszik a világ az emberi környezet védelmére, a fenntartható fejlődés biztosítására. Csak példaként kiragadva közülük kettőt: 2012-ben Yeosuban (Dél-Korea) az óceánok és partvidékek fenntartható fejlődéséről, megőrzéséről, a klímaváltozás hatásairól tanácskoztak, s az esemény száznál is több ország

közös nyilatkozatával zárult. 2013-ban a Vízügyi Együttműködés Nemzetközi Évében Budapesten tartottak világkonferenciát, melyen a világ ivóvíz-bázisát érintő alapkérdésekre kerestek választ. Tárgyalták a fejlődő országok vízhiányának kérdését és „a víz tárgyú Fenntartható Fejlődési Cél” elérésének lehetőségeit. A tanácskozás itt is egy zárónyilatkozat és vízpolitikai ajánlások elfogadásával ért véget.

Az élelmezés és az étkezés olyan témák, amelyeket az olaszok jól ismernek. Ételeik világszerte népszerűek, s azok kiválósága nemzetközi hírű; Olaszországban van az ENSZ – Rómában, 1945-ben alapított – *Élelmezésügyi és Mezőgazdasági Szervezete* (a FAO) székhelye is. A készülődés a világkiállításra a világ élelmezésével kapcsolatos „*A gondolatok/ötletek EXPO-ja*” (EXPO delle idee) címszó alatt megtartott tematikus vitafórumokat, konferenciákat is jelentette. 2014. november 19-21. között magas kormányközi szinten Rómában megtartották a *FAO II. Nemzetközi Konferenciáját az Élelmezésről*. Idén a május elsejei megnyitáshoz havonta két élelmezésügyi konferenciát/kerekasztal-beszélgetést szerveztek, olyan kérdésekről, mint új erőforrások, szolidaritás az éhezőkkel, társadalmi egyenlőség, egészségesebb környezet, a vállalkozó nők, az energia és környezet kapcsolata, a fiatalok helyzete, az egészséges étke-

zés, az élelmiszer szabad kereskedelme, globalitás és helyi sajátosságok stb.

Milánóban február elején ötszáz olasz és külföldi meghívott tanácskozott a nemzetközi esemény előkészítéséről. A résztvevők között volt Matteo Renzi olasz miniszterelnök is. *Ferenc pápa* videóüzenetben köszöntötte az egybegyűlteket. Ebben visszautalt a FAO-nál tett látogatásakor mondott beszédére: „Mondjunk nemet a kizárás és az egyenlőtlenség gazdaságára!” Célunk legyen „diszkrimináció nélkül hozzáférti az élelemhez”! A szakmai tanácskozások az EXPO teljes időtartama alatt folytatódnak, hogy előkészítsék a Milánói karta végső formába öntését, amelyet az világkiállítás megkoronázásának, erkölcsi örökségének tekintenek. Ez az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentését célzó kiotói jegyzőkönyv mintájára megfogalmazandó, megvitandó, majd a nemzetközi közösség által aláírandó egyezmény lesz. A fenntartható fejlődés újabb irányainak részeként *Ban Ki-moon* főtitkár terjeszti majd elő az ENSZ őszi ülészakán.

A kérdésvetetések fontosságát mutatja, hogy előrejelzések szerint az élelmezést 2050-ben a Föld akkor már kilencmilliárd lakójának kell biztosítani.

Demeter Zayzon Mária

Milák Brigitta: Kosárfonó
(a Fővárosi Roma Oktatási és Kulturális Központ gyűjteményi anyagából)